

positions of the «peasant question» in the discussions of the Bolsheviks is structured; the peculiarities of the influence of the CPSU–CP(b)U on the formation of institutional and legal framework of the local government are characterized, in particular through elections and re-elections, and the characteristics of the activity of «managed people's democracy» (village councils *komnezams*, mutual societies) are defined; the forms and methods of economic policy of Soviet power in the Ukrainian village, their impact on the socio-class structure of the rural population, the rural economy, the daily lives of peasants are clarified; the consequences of the collectivization process that led to the destruction of the economic basis of the paracivil peasant society are analyzed; the analysis of socio-demographic structure of the Ukrainian village is made to detect latent components of social tension that has affected natural population growth, fertility, mortality, marriage; formation of educational and pedagogical system in the Ukrainian SSR, its contradictions in terms of the process of indoctrination of the minds of youth and children, in particular, the formation of collective consciousness and behaviour as one of the main factors of legitimating and support of the communist government is considered.

The formation of the communist system prevented the transformation of Ukrainian peasant paracivil society into the civil one, led to the separation of Ukraine from the European model of political and economic development, mothballed the emergence of civil society in Ukraine for many years.

Key words: peasants, community, commune, meeting, union, paracivil peasant society.

Отримано: 27.10.2016

УДК 378.4(477)«192»:614.253.4

В. В. Пагор

ФОРМУВАННЯ СТУДЕНТСЬКОГО СКЛАДУ МЕДИЧНИХ ВИШІВ УКРАЇНИ В ПЕРШІЙ ПОЛОВИНІ 1920-х рр.

У статті йдеться про особливості формування студентського контингенту медичних вишів України. Звернено увагу на введення нових правил прийому студентів. При зарахуванні абітурієнта враховували партійність і соціальну приналежність. З'ясовано, що переважна більшість абітурієнтів медичних вишів була позапартійною. При формуванні студентського контингенту, поряд з вступними іспитами, застосовувався класовий підхід. Автор розповів про пролетаризацію вищої медичної школи. Аналізуючи соціальний склад вступників, показано поступове зростання робітничо-селянського прошарку. У статті йдеться про навчання на робітничих факультетах, які були покликані готувати абітурієнтів для вступу у виші. В цей час закладено основи заочної і виробничої форм навчання, які були складовими радянської моделі вищої медичної освіти України.

У статті підняті питання чисельності, соціального, партійного, національного, статевого складу студентства. Наведено конкретні приклади прийомів до навчальних закладів України (Київського, Катеринославського, Одеського, Харківського медичних інститутів, Київського та Харківського хіміко-фармацевтичних інститутів, Вінницького та Одеського фармацевтичних технікумів).

Для підготовки статті автор використав матеріали Центрального державного архіву вищих органів влади та управління України,

Державних архівів Вінницької та Хмельницької областей, тогочасну періодику та напрацювання вітчизняних дослідників, в працях яких відображені питання вищої медичної освіти та науки України.

Ключові слова: медична освіта, студентство, абітурієнти, пролетаризація,, партійність.

Комплексне вивчення питання формування студентського контингенту медичних вишів України не знайшло достатнього відображення в історіографії. Окремі аспекти теми вивчалися в працях Б. Криштопи [17], М. Лиманського [19], Л. Трошиної [36; 37], О. Рябченко [32] та ін. [14-16]

В ході вивчення питань становлення вищої медичної освіти України окремої уваги потребує розгляд процесу організації вступної кампанії. Метою цього дослідження є висвітлення особливостей формування студентського контингенту в ході пролетаризації вищої школи і становлення радянської моделі вищої медичної освіти в Україні у 1920-х рр.

Під час встановлення радянської влади в Україні було поставлено завдання поліпшити соціальний склад студентства шляхом пролетаризації. Принципи безкоштовності та вільного доступу до вищої освіти усіх бажаючих були проголошені 22 березня 1919 р. у програмі РКП(б) [19, с.53-54; 1, с.74; 14, с.23; 26, с.281]. У документі містилися такі пункти: «Відкриття широкого доступу в аудиторії вищої школи для всіх, хто бажає вчитись, і, насамперед, для робітників; залучення до викладацької діяльності у вищій школі всіх, хто може там викладати; усунення всіх і всіляких штучних перепон між свіжими науковими силами і кафедрою; матеріальне забезпечення студентів з метою дати фактичну можливість пролетарям і селянам скористатися вищою школою» [18, с.37-39]. Це призвело до того, що до 1921 р. у вишах панувала т.зв. політика «відчинених дверей» [32, с.146].

Формування контингенту студентів-медиків відбувалося відповідно до класово-соціального принципу. Пролетаризація вищої медичної школи бачилася шляхом прийому на навчання селян, робітників, комуністів і комсомольців. Абітурієнти, подаючи документи у виш, заповнювали анкету, в якій вказували соціальне становище батьків, джерела свого забезпечення до 1917 р. і з 1917 по 1921 рр.; стаж роботи; членство у партії та профспілках. Вони зазначали про свою суспільно-політичну, профспілкову діяльність, критичні зауваження щодо радянської культурно-освітньої системи тощо. Окремо пропонувалося порівняти систему дореволюційної освіти з сучасною, вказавши її недоліки і переваги [4, с.53]. Значимою вважалася позиція «соціальне походження», яке в багатьох випадках було важливіше за якість знань абітурієнта.

У 1923 р. ухвалили, що лікарські помічники (випускники медичних курсів та шкіл) з стажем роботи мали можливість вступати в медичні інститути на пільгових умовах. Для них скорочувалися навчальні курси. Вони звільнялися від плати за навчання і мали пільги при складанні вступних іспитів. Зокрема це поло-

ження числилося у правилах прийому до Київського медичного інституту [45, арк.9].

В одному з дописів журналу «Студент революції» зазначалося, що на початку 1920-х рр. «спостерігався скажений наплив на індустріально-технічні і медичні інститути» [33, с.12]. У 1920 р. у медичних вишах навчалось 17,5 тис. осіб. [22, с.155]. Кількість студентів медичних факультетів України впродовж 1922-1925 рр. скоротилася з 12270 до 7373 осіб, а студентів одонтологічних факультетів відповідно з 1223 до 688. Протягом цього часу було скорочено кількість фармінститутів з 3 до 1, а кількість студентів відповідно зменшилася з 750 до 213 осіб. Позитивна тенденція намітилася із збільшенням студентства фармацевтичних технікумів, їх чисельність зростає з 165 до 480 осіб, при незмінно діючих 3-х технікумах [51, с.28].

У 1925 р. наплив студентів в медичні інститути дещо скоротився порівняно з 1923 р. У Харківський медінститут прийняли на перший курс 300 студентів, Київський – 300, Одеський – 200, Дніпропетровський – 200, Харківський фармацевтичний інститут – 75, Одеський фармінститут – 75. Загалом, прийом на медичні факультети медінститутів склав 800 студентів, одонтологічні – 200, у фармацевтичні інститути – 150 студентів. Набір на середину 1920-х рр. у фармацевтичні інститути скоротився в порівнянні з 1923 р. майже наполовину [51, арк.53].

На робітничі факультети, які готували слухачів до вступу у виші на навчання приймалися виключно робітників і селян [11, арк.41]. Абітурієнтам треба було мати не менш як 2 роки виробничого медичного стажу, а також направлення на навчання [37, с.39]. На середину 20-х рр. XX ст. робітфаки існували при Катеринославському, Київському, Одеському і Харківському медичних інститутах. Серед слухачів робітниками були 328 осіб (54%), селянами – 152 (26%), службовцями – 97 (16,7%), інші – 8 (3,3%) [36, с.60].

Порівняно меншим був наплив в хіміко-фармацевтичні інститути. Так, в 1923 р. у Харківський хіміко-фармацевтичний інститут прийняли 80 студентів [38, с.116].

Чисельність слухачів робітфаків України зростала повільно. Так, якщо на початку 1925 р. в них навчалось 585 студентів, то в 1927-1928 н.р. – 648, 1927-1928 н.р. – 707. Разом з цим, чисельність робітничих факультетів збільшувалася. Лише впродовж 1928-1929 н.р. при медичних вузах України було відкрито 17 нових робітфаків [36, с.39-40].

Прослідкуємо соціальний, національний і партійний склад студентів. Динаміка соціального складу студентів у 1922-1923 н.р. у медінститутах робітники становили – 9,4%, селяни – 6,9%, службовці – 72,5%, інші – 11,2%; в 1923-1924 н.р. – відповідно 12,0%, 14,2%, 62,6%, 11,2%; у 1924-1925 н.р. – 8,8%, 24,7%, 57,1%, 9,4% [16, с.46]. У Катеринославському медінституті з 230 першокурсників робітниками 78, селянами 60, службовцями 92 [12, с.93; 42, арк.4]. Загалом в інституті службовців було 1039, дітей службов-

ців – 572 [42, арк.25]. В середині 1920-х рр. на медичний факультет Катеринославського медінституту планували проводити прийом виключно лікарських помічників. Натомість робітфак мали ліквідувати [34, с.11].

Дещо іншою ситуація була в Харківському медінституті. Прийом на I-й курс в 1922-1923 н.р. становив 217 студентів. За соціальним складом на медичний факультет було прийнято 77 селян, 63 робітники, 37 представників інтелігенції, 40 службовців [21, с.85].

Щодо партійної приналежності студентів медичних вишів України, то наприклад на I-й курс в Харківський медінститут у 1922-1923 н.р. вступили 12 членів партії, що становило 5,5% від загальної кількості вступників [21, с.85; 24, с.43]. Тоді ж в Катеринославському медінституті було 12 членів КПУ, 3 – КСМУ [12, с.93; 42, арк.4]. Станом на 1924-1925 н.р. в Катеринославському медичному інституті навчалось 27 членів і кандидатів у члени КП(б) У, 19 – АКСМУ, 1014 – членів профспілки, 70 – КНС [42, арк.25].

У 1923-1924 н.р. в медвишах України за національною ознакою 17,4% були росіянами, 33,0% – українцями та 44,5% – євреями [15, с.29]. У Київському хіміко-фармацевтичному інституті серед студентів числилося 65 євреїв, 24 українці, 9 росіян, 1 німець [43, арк.4]. У Катеринославський інститут вступали переважно вихідці з Катеринославської, Донецької, Полтавської, дещо менше з Харківської, Київської та Одеської губерній. Національний склад був представлений здебільшого українцями, росіянами і євреями. Серед студентів також були німці та білоруси [42, арк.38зв].

Робітфаки були представлені переважно українцями. У 1924 р. на робітфак Харківського медінституту прибули вихідці з Харківщини. Лише частина студентів прибули на навчання з Донбасу, Полтавщини та Катеринославщини (бл. 38%). За національною ознакою в медичні робітфаки вступило 33,8% українців, 30,4% євреїв та 28,6% росіян [15, с.32].

Щодо гендерної ознаки, то в 1923-1924 н.р. у медичні інститути країни вступило 62,7% чоловіків та 37,3% жінок [15, с.29]. Наприклад, в Катеринославському медінституті в серпні 1922 р. на I курсі одонтологічного факультету навчалось 118 студентів, на II курсі – 93 (відповідно 6 і 87). Таким чином, зуболікування користувалося більшою популярністю серед жінок [42, арк.2-3].

Проголошення вільного доступу пролетарського елементу у вищу школу несло за собою різке зростання студентського контингенту. У 1920-1921 н.р. в Київській медичній академії (пізніше інституті) освіту здобували 4500 студентів. У 1921-1922 н.р. в Одеському медінституті числилося – 1099 осіб [30, с.97-98].

У Катеринославському медінституті в серпні 1922 р. медичний факультет забезпечував навчання на I курсі 605 студентів, II – 619, III – 412, IV – 211, V – 201. Таким чином, впродовж першої половини 20-х рр. відбулося значне зростання студентського контингенту шляхом збільшення набору на перші курси [42, арк.2-3].

У зв'язку із зростанням чисельності студентів чимало вишів зіткнулися з проблемою нестачі навчальних площ [29, с.5; 33, с.11-

12]. Так, в лабораторіях кафедри анатомії Київського медінституту розрахованих на 40 осіб, навчальний курс опановували одночасно 100 студентів. Так само було в Харківській медичній академії. В аудиторіях і лабораторіях для I-го курсу, розрахованих на 650 осіб, навчалось 1300 і більше студентів [19, с.53-54]. В Катеринославському медінституті відбулося переповнення навчальних аудиторій студентами I курсу і дирекція зіткнулася з проблемою пошуку додаткових навчальних площ [50, арк.25зв.; 48, арк.14].

У Вінницькому фармацевтичному технікумі у вересні 1922 р. навчалось 60 студентів [35, с.147-171; 23, с.29; 25, с.4; 39, арк.62зв.]. В другому півріччі 1922-1923 н.р. в технікумі на першому курсі числилось вже 69 студентів, на другому – 39 [27, с.281; 47, арк.13]. В наступні роки відбувалося зростання студентського контингенту і станом на 1923-1924 н.р. кількість студентів збільшується до 182 (на I курсі навчалось 96 студентів, на II і III – відповідно 56 і 30 студентів) [52, арк.7]. Серед діючих чотирьох вишів Вінниці, найбільший студентський контингент зосереджував фармацевтичний технікум, в якому наприкінці 20-х рр. навчалось понад 500 осіб [8, арк.149; 28, с.4].

Поступово зростала чисельність студентів в інших технікумах. Наприклад, у 1923 р. в Одеському вищому фармацевтичному технікумі навчалось 92 студенти [46, арк.36].

Упродовж навчального року студентів «переводили», особливо у зв'язку з реорганізаціями та закриттям вишів [2, с.40]. Так, 7 червня 1924 р. відбулося засідання комісії з ліквідації Харківського хіміко-фармацевтичного інституту, яка розглянула питання продовження навчання студентів в інших навчальних закладах [49, арк.30]. 11 студентів перевелися в Харківський технічний інститут, 13 – в медінститут, 6 – у ветеринарний інститут, 3 – в сільсько-господарський. Найбільше молоді опинилося в Харківському ІНО – 40 осіб. В хіміко-фармацевтичні інститути Москви перемістилися 13 студентів, Ленінграду – 9, Одеси – 53 [49, арк.29].

Частина студентів здобували освіту в клінічних інститутах. Здебільшого тут навчалися досвідчені лікарі, які мали бажання підвищити кваліфікацію, а також студенти-практиканти. Наприклад в Одеському клінічному інституті формували курси з удосконалення кваліфікації лікарів і проходження практики студентами останнього року навчання. На курсах при інституті навчалось близько 500 лікарів. Серед них були фахівці з 15-30-тирічним стажем медичної роботи. Станом на 1922 р. в інституті стажувалося 327 осіб [41, арк.1]. Що стосується слухачів Київського клінічного інституту, то число вихідців з міста складало близько 75%. Найбільшу популярність серед киян мали відділи терапії, лабораторної техніки, акушерства і гінекології [44, арк.Ззв.].

Загалом, маємо констатувати, що випускники не могли повністю задовольнити потребу у кадрах. Станом на 1923 р. в Україні працювало 9,5 тис. лікарів, чого було не достатньо [40, арк.20-25, 27-28]. Випуск кваліфікованих кадрів необхідно було збільшувати [13, с.30]. Разом з цим кваліфікована медична допомога була

малозатребуваною на селі, а отже не потребувала спеціалістів вищої кваліфікації [31, с.82; 10, арк.2-13; 5, арк.5-60; 9, арк.1, 6, 18; 5, арк.4-80; 7, арк.2-18].

Вище викладені дані дозволяють зробити **висновок**, що формування студентського контингенту медичних вишів України у 1920-х рр. мало свої особливості. Керівництво вишів керувалося інструкціями зверху щодо політики набору студентів. Спершу було проголошено вільний доступ у вищі, що негативно позначилося на якості знань студентів та швидкому зростанню їх кількості. При прийомі враховували переважно такі показники як, якість знань, соціально-класова та політична приналежність майбутніх студентів.

Список використаних джерел та літератури:

1. Аксакова Н. Формування колективів студентів педагогічних вищих навчальних закладів УСРР у 1920-ті роки / Наталія Аксакова // Схід: Економіка. Історія. Філософія : аналіт.-інформ. журн. / [редкол.: В. Білецький (ред.), С. Тимченко, Ф. Турченко та ін.]. – Донецьк : ТОВ «Східний видавничий дім», 2012. – № 3 (117), травень-червень. – С.74.
2. Божко С. Студентська еміграція / С. Божко // Студент революції. – 1925. – № 7. – С.40-41.
3. Вінниччина в датах : хронологічний довідник / [укл. М.С. Шлеймович]. – Вінниця, 2000. – 86 с.
4. Временное положение о Высших Учебных Заведениях Украины // Бюлетень офіціальних розпоряджень і повідомлень Наркомосвіти. – Х., 1921. – Ч.7-8 (25 липня). – С.14.
5. Державний архів Вінницької області (далі – Держархів Вінницької області), ф.п.1, оп.1, спр.466.
6. Держархів Вінницької області, ф.п.136, оп.6, спр.20.
7. Держархів Вінницької області, ф.п.136, оп.6, спр.496.
8. Держархів Вінницької області, ф.р.595, оп.2, спр.306.
9. Державний архів Хмельницької області (далі – Держархів Хмельницької області), ф.р.726, оп.1, спр.49.
10. Держархів Хмельницької області, ф.р.3009, оп.2, спр.5.
11. Держархів Хмельницької області, ф.р.3009, оп.2, спр.25.
12. Жизнь Мед. Института // Студент революции. – 1922. – № 1. – С.93.
13. Жук А. Проблема медицинского образования : методологический очерк / А. Жук. – Х., 1923. – 88 с.
14. Журавлев А.М. Исторический опыт государственного регулирования социального состава студентов педагогических учебных заведений в 1920-1930-е годы / А.М. Журавлев // История государства и права : науч.-правов. издание. – М., 2008. – № 14. – С.23.
15. 3. Прием в Институты и Рабфаки У.С.С.Р. в 1923-24 уч. году / 3. // Студент революции. – 1924. – № 1-2. – С.32.
16. Звігальський Я. Професійна освіта на Україні / Яків Звігальський, Микола Іванов ; Народний комісаріат освіти УСРР. – Б.м., б.в., 1927. – 410 с.
17. Крыштопа Б.П. Высшее медицинское образование в Украинской ССР / Б.П. Крыштопа. – К. : Здоров'я, 1985. – 320 с.
18. Культурне будівництво в Українській РСР. Найважливіші рішення Комуністичної партії і радянського уряду. 1917-1959 рр. : зб. документів / [редкол.: О.І. Євсєєв (ред.), А.В. Гусєєва, О.В. Кирилів та ін.]. – К. : Держ. вид-во політ. л-ри УРСР, 1960. – Т.1: 1917 – червень 1941 рр. – С.37-39.

19. Лиманский М.Е. Высшая медицинская школа на Украине в годы становления советской власти / М.Е. Лиманский // Очерки истории высшего медицинского образования и научных медицинских школ на Украине / [под ред.: В.Д. Братуся, А.А. Михнева, К.Ф. Дупенко, Р.Я. Бенюмова]. – К. : Здоров'я, 1965. – С.53-54.
20. Ляпіна О.Л. Студенти міста Києва у 1920-ті рр. / О.Л. Ляпіна // Соціальна історія : наук. зб. / Київський національний університет імені Тараса Шевченка. – К., 2009. – Вип.V. – С.53.
21. Медицинский Институт // Студент революції. – 1922. – № 1. – С.85.
22. Мельниченко А.М. В.И. Ленин и становление народного образования на Украине (Деятельность Коммунистической партии по созданию советской системы народного образования на Украине. 1917-1920 гг.) / А.М. Мельниченко. – К. : Вища шк., 1982. – С.155.
23. Мінц, 1-й випуск фармтехнікуму / Мінц // Червоний край. – Вінниця, 1925. – 18 січня. – № 14 (241). – С.4.
24. Мотренко. На робітфаці Харківського Медінституту / Мотренко // Студент революції. – 1924. – № 7. – С.43.
25. Отелін. 10 років Вінницького фармінституту / Отелін // Ленінський шлях. – Вінниця. – 1931. – 25 грудня. – С.4.
26. Паначин Ф.Г. Педагогическое образование в СССР. Важнейшие этапы истории и современное состояние / Ф.Г. Паначин. – М. : Педагогика, 1975. – С.38.
27. Поділля в період відбудови народного господарства (1921-1925 рр.) : зб. док. і мат. / [редкол.: І.О. Пшук (відп. ред.), А.Г. Бабенко, С.Я. Вініковецький, В.П. Воловик, М.І. Панасенко]. – Візниця, 1957 – 628 с.
28. Прийом до вузів і профшкіл на 1925-26 навчальний рік // Червоний край. – 1925. – 9 липня. – № 152 (379). – С.4.
29. Пройдений путь // Студент революції. – 1922. – № 1. – С.5.
30. Пролетаризация Высшей Школы в Одессе // Студент революції. – 1923. – № 2-3. – С.97-98.
31. Рибак І.В. Повсякденне життя подільського селянина в доколагоспний період (1921-1928 рр.) : монограф. / І.В. Рибак. – Кам'янець-Подільський : ФОП Сисин О.В., 2012.
32. Рябченко О. Студенти радянської України 1920-130-х років: практики, повсякденності та конфлікти ідентифікації : монографія / О. Рябченко ; Харк. нац. акад. міськ. госп-ва. – Х. : ХНАМГ, 2012. – 456 с.
33. Ряппо Я. О реформе Высшей Школы на Украине / Я. Ряппо // Студент революції. – 1922. – № 1. – С.12.
34. Ряппо Я. Прием в ВУЗы и социально-академическая проверка учащихся / Я. Ряппо // Студент революції. – 1924. – № 6. – С.11.
35. Суровий А.Ф. Технікуми Поділля в 1920-х роках / А.Ф. Суровий // Освіта, наука і культура на Поділлі : зб. наук. пр. – Кам'янець-Подільський : Оіюм, 2009. – Т.14. – С.147-171.
36. Трошина Л.Н. Рабочие факультеты медвузов УССР / Л.Н. Трошина // Очерки истории высшего медицинского образования и научных медицинских школ на Украине / [под ред.: В.Д. Братуся, А.А. Михнева, К.Ф. Дупенко, Р.Я. Бенюмова]. – К. : Здоров'я, 1965. – С.60.
37. Трошина Л.Н. Роль рабочих факультетов медвузов УССР в подготовке советских врачебных кадров / Л.Н. Трошина, М.Е. Лиманский // История высшего медицинского образования и научных школ Украины / [под ред.: К.Ф. Дупенко]. – К, 1962. – С.39.
38. Химико-Фармацевтический Институт // Студент революції. – 1923. – № 2-3. – С. 116.
39. Центральний державний архів вищих органів влади та управління України (далі – ЦДАВО України), ф.166, оп.1, спр.1111.

40. ЦДАВО України, ф.166, оп.2, спр.412.
41. ЦДАВО України, ф.166, оп.2, спр.426.
42. ЦДАВО України, ф.166, оп.2, спр.1072.
43. ЦДАВО України, ф.166, оп.2, спр.1524.
44. ЦДАВО України, ф.166, оп.3, спр.299.
45. ЦДАВО України, ф.166, оп.3, спр.724.
46. ЦДАВО України, ф.166, оп.3, спр.729.
47. ЦДАВО України, ф.166, оп.3, спр.731.
48. ЦДАВО України, ф.166, оп.4, спр.525.
49. ЦДАВО України, ф.166, оп.4, спр.540.
50. ЦДАВО України, ф.166, оп.4, спр.532.
51. ЦДАВО України, ф.166, оп.5, спр.258.
52. ЦДАВО України, ф.166, оп.5, спр.589.

В. В. Пагор

Формирование студенческого состава медицинских вузов Украины в первой половине 1920-х гг.

В статье идет речь об особенностях формирования студенческого контингента медицинских вузов Украины. Внимание сосредоточено на введение новых правил приема студентов. При зачислении абитуриентов учитывали партийность и социальную принадлежность. Выяснено, что подавляющее большинство абитуриентов медицинских вузов были внепартийным. При формировании студенческого контингента, рядом со вступительными экзаменами, применялся классовый подход. Автор рассказывает о пролетаризации высшей медицинской школы. Анализируя социальный состав абитуриентов, показан постепенный рост рабоче-крестьянской прослойки. В статье идет речь об учебе на рабочих факультетах, которые были призваны готовить абитуриентов для вступления в вузы. В это время заложены основы заочной и производственной форм учебы, которые были составляющими советской модели высшего медицинского образования Украины.

В статье подняты вопросы численности, социального, партийного, национального, полового состава студенчества. Приведены конкретные примеры приемов в учебные заведения Украины (Киевского, Екатеринославского, Одесского, Харьковского медицинских институтов, Киевского и Харьковского химико-фармацевтических институтов, Винницкого и Одесского фармацевтических техникумов).

Для подготовки статьи автор использовал материалы Центрального государственного архива высших органов власти и управления Украины, Государственных архивов Винницкой и Хмельницкой областей, тогдашнюю периодику и наработку отечественных исследователей, в трудах которых отражены вопросы высшего медицинского образования и науки Украины.

Ключевые слова: медицинское образование, студенчество, абитуриенты, пролетаризация, партийность.

V. V. Pahor

Admission of students in medical universities of Ukraine in the first half of 1920

In the article written about the features of the student contingent of medical universities in Ukraine. Attention is paid to the introduction of new rules of admission of students. Referring entrant into account party affiliation and social origin. The majority of students of medical

universities was non-partisan. With the formation of student contingent used class approach. The author described the proletarianization higher medical school. Analyzing the social composition of applicants. Posted on increasing the workers and peasants. Workers departments prepare students for admission to educational institutions. At this time laid the foundations of correspondence and productive learning that were part of the Soviet model of higher medical education in Ukraine.

This article raised numbers, social, party, national, sexual composition of the student body. Examples of techniques to educational institutions of Ukraine (Kiev, Ekaterinoslav, Odessa, Kharkiv Medical Institute, Kyiv and Kharkiv chemical and pharmaceutical institutions, Vinnitsa and Odessa pharmaceutical colleges).

For the preparation of the article the author used materials of the Central State Archives of higher authorities and management of Ukraine, State Archives of Vinnitsa and Khmelnytsky regions. Investigated the then periodicals and the development of local researchers who study the issue of higher medical education and science of Ukraine.

Key words: medical education, students, graduates, proletarianization, partisanship.

Отримано: 16.10.2016

УДК 94:323.269(477)«1939-1944»

М. А. Слободянюк

ДО ПИТАННЯ ПРО ПЕРІОДИЗАЦІЮ АНТИНАЦИСТСЬКОГО РУХУ ОПОРУ В УКРАЇНІ

У статті розглядається проблема періодизації радянського руху Опору в Україні, а також антинацистського руху Опору в Україні загалом. Автор аналізує основні точки зору учених на періодизацію антинацистської боротьби, які склалися в історіографії. На думку дослідника, не можна погодитися з офіційно прийнятою в СРСР схемою періодизації радянського партизанського руху, яка відповідала загальній періодизації Великої Вітчизняної війни. Ця періодизація не враховує важливі чинники, які суттєво впливали на перебіг «малої війни». Найбільше уваги у статті приділяється виробленню та врахуванню критеріїв, які мають застосовуватися при розробці розгорнутої сучасної періодизації руху Опору або окремих його складових. Насамкінець, автор пропонує відповідний набір критеріїв та власну схему періодизації антинацистського руху Опору в Україні.

Ключові слова: рух Опору, періодизація, критерії.

Важливим питанням історії антинацистського руху Опору в Україні є проблема його періодизації. Виокремлення окремих етапів «народної війни» проти гітлерівських окупантів дає змогу краще розуміти особливості її зародження і розвитку, з'ясувати тенденції й особливості, здійснити необхідні порівняння. У СРСР була розроблена періодизація радянського руху Опору, що в цілому співпадала з періодизацією Великої Вітчизняної війни. Перший період, який був названий «Відсіч радянським народом